

MÁRAI SÁNDOR

AZ IMÁDKOZÓ EMBER

(ÁDAMOSIK MARGIT AJÁNLÁSÁVAL)

A legerősebb kép, melyet Keletről elhoz magával az európai utas, az imádkozó ember képe. Délben, este, nagy forgalmú tereken, szabad mezőkön, a vonat mellett a földeken, térdreesik egy ember, földig hajtja homlokát, két karját keresztbe fonja mellén és imádkozik. Mellette vasút rohan el és gépkocsik; néha ez kirakattal szemben térdel, vagy egy utca torkolatában, amely semmiben sem különbözik a mi európai utcáink képétől. Mindaz, amiből mi idehaza nagyvásárt csinálunk, ez az egész villanyfényes és túlkös civilizáció, amivel mi olyan nagyra vagyunk, természetes nekik, fölvelték és használják, szemrebbenés és csodálkozás nélkül. Ami az ő életükben ezen felül többlet, az a nagy erős, veszedelem, s lényege az egész veszedelmesen bonyolult kérdésesoportnak, ami Kelet és Nyugat érdekeit kettéválasztja: az imádkozó ember.

Sokszor néztem az imádkozó embert. Minden méltóságon túl, amivel a vallási gyakorlatot végzik, van bennük, van a vallásos cselekményben valami szemérmetlen. Ezt csak én érzem így, ők nem. Van valami szemérmetlen ebben az odatérdepelésben egy nyilvános, modern utcán, az én számomra van valami lehetetlenül nyilvános benne, valami megalázó és őszintétlen. De az ő számukra ez a legegyszerűbb, és legőszintébb mozdulata az életnek. A nyugati ember jelképe ma a rohanó ember, ahogy valamikor a könyvet tartó ember volt. A keleti ember jelképe az imádkozó ember.

Döbbenettel nézem Kairó utcasarkain az imádkozó embert. Érezem erejét és a veszedelmet, mely a képből árad. Nem lát, nem hall, nincs pillantása számomra, nincs pillantása a kairói utca, a zörgő villamosok és hörgő gépkocsik iránt. Lassan meghajtja derekát, homloka érinti a földet. Szeme átnéz az embereken, füle süket. Az emberek kitérnek előle.

Senki nem néz reá; egy arab imádkozik. a nyugati ember, aki az imádsággal, ha tud még hozzá, elvonul a többiek szeme elől, nyugtalanul áll meg a térdeplő keleti hívó előtt. Az imádkozó embernek van valamije, amit a nyugati ember kezd nélkülözni: a keleti embernek van föltétlen hite. A nyugati embernek vannak megismerései és kételeyei. A keleti embernek van Istene. A nyugati embernek, aki Ázsiából kapta az isteneit, legtöbbször és legfeljebb csak felekezete van.

Reggel átmegyek a titokzatos jeruzsálemi Omár-mecset hűvös oszlopsorain, a mecset egyik sarkában egy tucat berber asszony ül és imádkozik. Az egyik előéneklő a szúrát, a többiek halkán, ütemesen mondják utána. Kis távolságról olyan az egész, int gépiesen vezényelt, ütemes jajongás. Egy szikla mellett állok, hallgatom a jajongást a hűvös homályban, s egyszerre megértem, hogy ez a szikla az, melyen emberek százmillióinak fanatikus vak és fekete hite felépült; s megértem, hogy nekünk, nyugatiaknak nincsen már ilyen sziklánk, melyen várat építünk, egy kegyetlen, tiszta és hideg hit erődjét. Ez a szikla az Omár-mecset közepén, a mohamedán világ titokzatos sziklája, szent, mint Mekkában a Kába köve, félelmetes és olyan öreg, mint a Föld és az emberiség. Ez a szikla az áldozati szikla, ahol Ábrahám föl akarta áldozni Izákot az Úrnak, és ez a szikla Mohamed sziklája, ahonnan a prófétát mennybe röptette Burak, a táltos paripa... Ez az elkerített sárga sziklatömb a Szentek Szentje, a Titok és a Vár. A kimondhatatlan nevű Isten névjegyét vésték e sziklába; ahol a frigszekevény állott, ez a pontja a Földnek, ahonnan titokzatos és bonyolult hitek magvait szórták szét próféták a világba. Ha egyszer elindul a harc Kelet és Nyugat, vallás és civilizáció között, ezen a sziklán emeli fel Mohamed kardját az új próféta. Ha ebben a mecsetben egyszer elordítják Allah és Mohamed nevét, akkor Európa meg fog tanulni újra imádkozni.

Az imádkozó ember... láttam őt a szabadban és templomaiban, körmenetben és magányosan, hallottam jajongani derviseit, és igézetten bámultam a néma és szigorú elfeledkezést, amint elválik a világtól és Isten színe elé lép, két villamoskocsi között. Láttam imádkozni őket az egyszerű és tiszta templomokban, melyek legtöbbször egészen dísztelenek és józanok, mint a vallás törvényei, melyet a szószékekről hirdetnek bennök. Ennek az épületnek, az Omár-mecsetnek és Mohamed tanának stílusában nincsen semmi bonyodalom.

Az imádkozó ember Keleten leveti saruját, mikor Isten színe elé lép; én aki papucsban és elméletekkel a lelkemben állok Ábrahám sziklája előtt, iparkodom feltűnés nélkül kitérni az útjából, ahová úgysem követhetem.